

7. Amirkhan J.H. Seeking person-related predictors of coping: Exploratory analyses/ J. H. Amirkhan // Eur. J. Pers. – 1999. – Vol. 4, № 4. – P. 13–30.
8. Анцыферова Л.И. Личность в трудных жизненных условиях: переосмысливание, преобразование ситуаций и психологическая защита / Л. И. Анцыферова // Психологический журнал. - Т. 15. № 1. - 1993. - С. 3—19.
9. Белинская Е.П. Совладание как социально-психологическая проблема [Электронный ресурс] / Е.П. Белинская // Психологические исследования: электрон. науч. журн. - 2009. - N 1(3). URL: <http://psystudy.ru> (дата обращения: 23.07.2013).
10. Wills T.A. Coping and substance use: A conceptual framework / T. A. Wills, S. Shiffman. - Orlando: Academic Press, 1985. - 324 p.
11. Aspinwall L. G. A stitch in time: Self-Regulation and proactive coping / L.G. Aspinwall, S.E. Taylor // Psychological bulletin. – 1997. – Vol. 121, №3. – P. 417-436.
12. Epel, E. S. Escaping homelessness: The influences of self-efficacy and time perspective on coping with homelessness / E. S. Epel, A. Bandura, P. G. Zimbardo // Journal of Applied Social Psychology. - 1999. - № 29. - P. 575-596.
13. Битюцкая Е.В. Трудная жизненная ситуация: критерии когнитивного оценивания / Е.В. Битюцкая // Психологическая наука и образование. - № 4. - 2007. - С. 87–93.

Отримано 11.11.2013 р.

УДК 154.4:351.745.5+158

Александров Д. О.°

Національна академія внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент, полковник міліції
професор кафедри юридичної психології

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ РІВНІВ АДАПТАЦІЇ ПРАЦІВНИКА ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ДО УМОВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена актуальній проблемі аналізу адаптації правоохоронця в контексті психологічного змісту правоохоронної діяльності. Розглядаються основні рівні професійної адаптації у ракурсі особистісного та діяльнісного підходів психології. Метою теоретичного аналізу є з'ясування специфіки професійної адаптації співробітника органів внутрішніх справ на засадах психологічного детермінізму.

Ключові слова: професійна адаптація, дезадаптація, особистість, діяльність, працівник органів внутрішніх справ

Статья посвящена актуальной проблеме анализа адаптации милиционера в контексте психологического содержания правоохранительной деятельности. Рассматриваются основные уровни профессиональной адаптации в ракурсе личностного и деятельностного подходов психологии. Целью теоретического анализа является выяснение специфики профессиональной адаптации сотрудника органов внутренних дел на основе психологического детерминизма.

Ключевые слова: профессиональная адаптация, дезадаптация, личность, деятельность, сотрудник органов внутренних дел

Article is devoted to the analysis of the problem of adaptation of a policeman in the context of the psychological content of law enforcement. The basic level of professional adaptation on the basis of personal and activity approaches of psychology. The purpose of the theoretical analysis is to identify the specifics of professional adaptation of employee of the Interior on the basis of psychological determinism.

Keywords: *professional adaptation, desadaptation, personality, activity, employee of the Interior*

Актуальність. Оптимізація психологічного супроводження правоохоронної діяльності в сучасних умовах потребує з'ясування специфіки професійної адаптації співробітника органів внутрішніх справ на засадах психологічного детермінізму. Для цього необхідною умовою є здійснення розгляду основних рівнів професійної адаптації у ракурсі особистісного та діяльнісного підходів психології.

Аналіз стану досліджень. Проблема організації психологічного супроводження співробітників правоохоронних органів у специфічних умовах службової діяльності почала активно розроблятися з початку 90-х років ХХ століття (В.Г.Андросюк, С.В. Андреева, О.І. Бродченко, І.Б. Журавльова, С.І. Захарова, Ю.Г. Касперович, І.О. Котенев, Є.В. Лапшин, М.В. Леві, М.І. Мар'їн, Н.І. Мягих, А.І. Папкін, Г.В. Шутко та ін.). Разом із тим, ще й досі недостатньої уваги приділяється комплексному аналізу всіх рівнів професійної адаптації правоохоронців, починаючи з психофізіологічного, й закінчуючи соціально-психологічним рівнем.

Метою статті є дослідження особливостей функціонування основних рівнів такого важливого інтегративного компонента особистості працівника ОВС, якою є його професійна адаптація. Це пояснюється тим, що саме взаємодія основних рівнів професійної адаптації визначає успішність формування професійно значущих якостей правоохоронця в ході інтеріоризації ним професійної діяльності. Тому теоретичного аналізу потребують психологічні механізми актуалізації психофізіологічного, психологічного та соціально-психологічного рівнів адаптації.

Зазвичай адаптацією (від лат. *Adaptare* - пристосовувати) називається процес ефективної взаємодії організму із середовищем. Цей процес може здійснюватися на біологічному, психологічному та соціальному рівнях. І, як зазначав Платонов К.К., у найбільш загальному сенсі процес пластичного пристосування внутрішніх змін істоти до змін зовнішніх, прийнято називати терміном «адаптація». Тому, продовжує він, розрізняють три рівні адаптації, пов'язаних між собою: психофізіологічний; психологічний; соціально-психологічний [8]. Для коректного розуміння професійно-психологічної адаптації працівника ОВС, так само необхідно враховувати всю сукупність зазначених рівнів адаптації, адже неможливо розглядати надбудову, не дослідивши підвалин явища. Отже, наступним кроком нашого дослідження професійної адаптації працівників ОВС є аналіз всіх рівнів адаптації.

Психофізіологічна адаптація.

За К.К.Платоновим фізіологічна адаптація – це здатність організму людини перебудовувати свої функції у відповідності до вимог середовища. При цьому під психофізіологічною адаптацією розуміється тип реагування залежно від динамічних типологічних характеристик особистості, яке можна ототожнювати із психічною адаптацією, під якою зазвичай й розуміють тип поведінкової реакції [8].

Завдяки процесу адаптації досягається збереження гомеостазу при взаємодії організму і середовища, тому слід вважати, що адаптаційні процеси містять у собі не лише оптимізацію функціонування організму, але й підтримку

збалансованості в системі організм-середовище. При цьому гомеостаз має вигляд динамічної стабільності, незважаючи на постійні зміни. Оскільки організм і середовище перебувають не в статичному, а в динамічній рівновазі, їх співвідношення постійно змінюється, тож постійно відбувається й процес адаптації. Як зазначав К.Масе, зв'язок між цією стабільністю і адаптацією обумовлена тим, що гомеостаз, актуалізується в ряді реагувань які видає організм у відповідь на постійні зовнішні впливи середовища, внаслідок чого являє собою не стільки внутрішній стан організму, скільки певне відношення між організмом і середовищем [12].

Отже, в даному сенсі адаптаційні механізми включаються коли в системі організм-середовище виникають суттєві зміни, чим і забезпечує формування нового гомеостатичного стану, який дозволяє досягати максимальної ефективності фізіологічних функцій і поведінкових реакцій. При цьому психічна адаптація значною мірою впливає на адаптаційні процеси, що здійснюються на інших рівнях, адже на вищих щаблях еволюції при організації збалансованого співвідношення організму і середовища провідного значення набувають процеси тонкого врівноваження. На це вказував ще І.П. Павлов, розвиваючи концепцію про динамічні стереотипи як стійкій системі внутрішніх нервових процесів, що формуються під впливом зовнішнього стереотипу повторюваних впливів середовища і перебудовуються при зміні характеру впливів середовища [6]. Тому й стає зрозумілим, що у людини в процесі підтримки гомеостатичних відносин в системі індивідуум-середовище може видозмінюватися і внутрішній стан, через що психічна адаптація починає відігравати вирішальну роль.

В цьому контексті психофізіологічна адаптація виступає цілісним процесом, який, поруч із власне психічною адаптацією, як підтримкою психічного гомеостазу, містить у собі ще два аспекти, по-перше, оптимізацію постійної взаємодії індивідуума з оточенням, а по-друге, встановлення адекватної відповідності між психічними і фізіологічними характеристиками.

Дослідження психічної адаптації та вегетативно-гуморального регулювання, виявлення значущих психофізіологічних зв'язків, вивчення соматичних порушень дезадаптивної етіології, дозволяють створити уявлення про чинники ефективності психофізіологічної адаптації й працівника ОВС. Оскільки у психофізіологічне регулювання включаються й адаптаційні механізми психіки, між цими аспектами адаптації існує тісний взаємозв'язок. Психофізіологічні співвідношення є стабільними функціональними утвореннями, що визначають залежності між особливостями особистості в конкретно ситуативному актуальному психічному стані і її вегетативно-гуморальними характеристиками.

Психологічна адаптація.

Переходячи до розгляду наступного ракурсу, а саме психологічної адаптації, слід зазначити, що її механізми є стійкими поведінковими психологічними патернами, які утворилися в особі для досягнення гомеостатичної врівноваженості системи "людина – середовище". Психологічна адаптація об'єднує у собі інтрапсихічні та аллопсихічні адаптаційні механізми, що можуть мати як продуктивні, так і непродуктивні варіанти розв'язання проблем компенсації психологічної нестабільності. При цьому аллопсихічні механізми адаптації включаються, коли відбувається модифікація поведінкової активності як

способу дії, а інтрапсихічні механізми - завдяки внутрішній переорієнтації особистості забезпечують редукцію деструктивних психічних станів.

Зазвичай до аллопсихічних адаптаційних механізмів відносять: оволодіння особистістю новим набором соціальних ролей, зміну установок і динамічних стереотипів, зміну ієрархії провідних і вторинних мотивів, зміну емоційних ставлень, формування нової картини світу й ін. [1]. В свою чергу до інтрапсихічних адаптаційних механізмів відносять захисні реакції, як то: витиснення, заперечення, фіксацію, знецінювання вихідних потреб, концептуалізацію, соматизацію тривоги, вторинний контроль емоцій тощо.

Найбільш розповсюдженими чинниками що порушують психічний гомеостаз, а відтак й адаптацію людини є стрес-фактори. У контексті концепції стресу, Г. Сельє [9] виділяє короткострокову та середньострокову адаптацію, засновану на понятті обмеженого ресурсу адаптаційної енергії. Розвиваючи дану ідею, В. Голдстоун пропонує концепцію постійної продукції адаптаційної енергії, яка може також накопичуватися і зберігатися в обмеженій кількості. В свою чергу А. Каррел, який вивчав адаптацію до стимулів, які знаходяться нижче порога тривоги, довів, що адаптивність може розвиватися шляхом «тренування», підвищуючи еустрес. Сучасні ж моделі адаптації представлені як еволюційно оптимальні системи розподілу адаптаційної енергії на нейтралізацію найбільш шкідливих факторів. З цього можна зробити кілька висновків:

1. Працівники ОВС, знаходячись в напружених умовах оперативно-службової діяльності дійсно мають обмежений ресурс адаптаційного потенціалу для пристосування до конкретної стресогенної ситуації.

2. Цей ресурс може відновлюватися з часом, тривалість якого залежить від індивідуально-психологічних особливостей особистості, які виступають основою адаптивності.

3. По мірі накопичення досвіду перебування у психологічно напружених умовах службової діяльності, працівник ОВС набуває здатності ефективніше адаптуватися до подальших стресогенних ситуацій.

Описані Г.Сельє прояви стресу безпосередньо пов'язані з адаптаційним процесом, адже активізують безпосередню реакцію на стрес-фактор, вимагаючи адаптаційної перебудови (стадія тривоги, аларм-реакція). При цьому, як зазначав М.П.Мирошников, залежно від результативності, можуть проявлятися або у формі резистентності (при максимальній ефективності адаптації), або ж у формі дезадаптації (при недостатності адаптаційних механізмів або виснаженні) [2].

Сам же стресор виступає сукупністю середовищних впливів, і тому відноситься до ситуацій, здатних викликати порушення адаптації. Звідси одразу ж вбачається прямий зв'язок між адаптацією та стресом, що є досить суттєвим при аналізі правоохоронної діяльності працівників ОВС, яка за своєю сутністю є стресогенною, а відтак, професійна адаптація має ґрунтуватися на відповідній адаптивності, що розкривається зокрема й у стресостійкості. Таким чином вимоги до інтегративних здібностей працівника ОВС, які визначаються специфікою самої діяльності, зростають, що веде до алопсихічної та інтрапсихічної перебудови життєвих стереотипів, установок та патернів по мірі професійної інтеріоризації.

Дослідження впливу динамізму умов в яких функціонує людина на розвиток психічного стресу було покладене в основу ситуаційної моделі стресу. Згідно даної моделі виникнення стресу пов'язують з інтенсивністю реадаптації

(відновлення адаптаційного потенціалу), яка є результатом тих чи інших подій, які спричинили «життєві зміни» до яких була відсутня адаптивна реакція. Доречно, знов-таки провести паралель між реадаптацією, як відновленням адаптації у змінених умовах та феноменом гомеостазу, який і спрямований на відновлення рівноваги при дестабілізації ситуації. Можна дійти висновку, що стресогенний характер екстремальних умов правоохоронної діяльності може бути оцінений лише у співвіднесенні з адаптаційними можливостями працівника ОВС, оскільки навіть оптимальні адаптаційні механізми можуть виявляються недостатніми для мінімізації емоційного стресу та запобігання порушень адаптації.

Як нами вказувалося, реакцією на стресор, яка включає необхідність адаптації заради відновлення гомеостазу є тривога (або аларм-реакція). При будь-якому порушенні гомеостатичної збалансованості системи «людина-середовище» недостатність психічних чи фізичних ресурсів необхідних для задоволення актуальних потреб (або зміна самої системи потреб), є джерелом тривоги. З виникненням сигналу тривоги пов'язане посилення поведінкової активності, зміна характеру поведінки або включення механізмів інтра- або аллопсихічної адаптації. Зазвичай інтрапсихічна реакція є менш продуктивна, адже не спонукає людину до активних змін, як при аллопсихічній реакції, а обмежується захисними механізмами непродуктивної компенсації тривоги.

Дослідження Ю.Л.Нуллера [5], присвячені механізмам інтрапсихічної адаптації шляхом психологічного захисту, дозволяють виділити їхні наступні типи: блокування усвідомлення факторів, що викликають тривогу, або саму тривогу шляхом заперечення чи витіснення; фіксація тривоги на певних стимулах; знецінення вихідних потреб; концептуалізація.

В свою чергу посилення відчуття тривоги сприймається як неефективність адаптаційних можливостей відновлення гомеостазу. Це призводить до змін аллопсихічних або інтрапсихічних реакцій. Здатність до першого типу реагування вказує на психологічну готовність працівника ОВС, а схильність до другого демонструє його професійну дезадаптації. Хоча, інтрапсихічна реакція у фруструючих умовах неподоланності перешкод, може допомогти адаптації шляхом редукації тривоги або усунення її генералізації завдяки переорієнтації системи ставлень особистості.

Зростання фрустраційної напруженості в разі переорієнтації самого комплексу потреб, може порушувати адаптаційні можливості індивіда і призводить до внутрішньоособистісного конфлікту. В.Н.Мясищев зазначав, що при такому конфлікті несумісність суперечливих ставлень особистості неминуче ускладнює побудову цілісної поведінки, сприяє підвищенню фрустраційної напруженості і збільшує ризик порушень психічної адаптації [3]. Так, з ситуацією конфлікту пов'язують і генез невротичних станів, які являють собою клінічно виражені порушення власне психічної адаптації.

Як ми бачимо, психологічна адаптація працівника ОВС може мати прояв у зовнішньому та внутрішньому ракурсах психічної активності, коли при резистентності, як стабільній психічній адаптації, не виникають відхилення ані в характері потреб, ані в організації самої поведінки, спрямованої на їх задоволення. Розглядаючи аллопсихічний та інтрапсихічний ракурси адаптації працівника ОВС, варто зазначити, що виходячи із залежності задоволення актуальних потреб від наявності сприятливої службової ситуації (чи можливості її

зміни у бажаному напрямі), вони залежать й від зовнішніх об'єктивних факторів. Такі зовнішні об'єктивні фактори можуть бути недостатньо контрольованими і потребувати готовності як до зовнішньої аллопсихічної адаптації, так і до інтрапсихічної перебудови працівником ОВС системи внутрішніх поведінкових установок. Отже, резистентність не може обмежуватися тільки аллопсихічною чи суто інтрапсихічною адаптаційною поведінкою і в нормі алло- і інтрапсихічна адаптація зазвичай спостерігаються у одночасній взаємодії.

Можна констатувати, що незалежно від співвідношення алло- чи інтрапсихічної реакції в адаптаційному процесі при достатній його ефективності досягається психічний гомеостаз, що визначає відчуття комфорту та здатність до ефективної реалізації професійної поведінки. Це дає нам можливість перейти до наступного рівня аналізу адаптації працівника ОВС, але вже на соціально-психологічному рівні, адже безпосередня професійна адаптація все ж таки відноситься до соціально-психологічних феноменів.

Соціально-психологічна адаптація

Особливість соціально-психологічного аспекту аналізу феномену адаптації досить показово представлений у словнику термінів з конфліктології, згідно якому соціально-психологічна адаптація пов'язана з включенням особистості у систему стосунків, що склалися в колективі і залежить від індивідуальних особливостей особистості, бажання пристосовуватися в колективі, як готовності прийняти певну соціальну та професійну роль, змінюючи певні свої звички, неприйнятні для цього колективу [10]. Швидкість соціально-психологічної адаптації залежить не лише від внутрішньої готовності індивіда, але й від самого колективу, його психологічного клімату, а також бажання прийняти нового члена. Іншими словами, ми знов бачимо поєднання інтрапсихічних та аллопсихічних ракурсів адаптації, але вже на рівні соціальної поведінки працівника ОВС, яка реалізується в процесі його входження у професійні міжособистісні стосунки певного підрозділу. Розбалансованість алло- та інтрапсихічної адаптації деформує внутрішньокolleктивні стосунки, що негативно впливає на спільне виконання оперативно-службових завдань.

Адже суто психологічна адаптація загалом передбачає ефективну взаємодію організму із середовищем, а соціальна адаптація виступає процесом ефективної взаємодії вже з соціальним середовищем. Тому можна стверджувати, що соціально-психологічна адаптація безпосередньо обумовлена соціалізацією, яка є таким процесом взаємодії з соціальним середовищем, в ході якого особистість опановує механізмами соціальної поведінки і засвоює його норми, що мають адаптивне значення.

В контексті нашого дослідження професійна адаптація працівника ОВС так само безпосередньо пов'язана із феноменом професійної інтеріоризації, про що йшлося у попередньому підрозділі. В свою чергу така інтеріоризація передбачає широкий спектр професійної соціалізації працівника ОВС, починаючи з адаптації до самої оперативно-службової діяльності, і закінчуючи адаптацією до колективних взаємин конкретного підрозділу. Звідси випливає, що ракурс соціально-психологічної адаптації відбиває взаємини працівника з колегами по підрозділу, коли особистість без суттєвих перешкод включається в провідну діяльність, задовольняє власні соціогенні потреби, відповідає рольовим очікуванням групи, самореалізується у професійній діяльності.

Отже, за Т.Парсонсом [7], у проблемних ситуаціях соціально-психологічна адаптація може здійснюватися, знов-таки, або за допомогою конструктивних механізмів, або захисних механізмів адаптації.

А.А.Налчаджян характеризував механізм соціально-психічної адаптації як той процес, що розгортається у двох ракурсах:

а) потреби та мотиви, адаптивні для даного соціального середовища;

б) потреби та мотиви, прагнення до задоволення яких в даному соціальному середовищі призводить до дезадаптації особистості. Їх можна назвати дезадаптивними потребами і мотивами поведінки людини [4].

Розглядаючи проблему професійної адаптації працівника ОВС ми можемо впевнено провести паралель та також визначити адаптивні потреби й мотиви (які співпадають з інтересами особистості самоактуалізованими через правоохоронну діяльність) та дезадаптивні потреби й мотиви (які суперечать інтересам служби і є проявом професійної деформації), а отже, відповідно до цього й сама особистість може бути соціалізованою, проте дезадаптованою.

Адаптивні або дезадаптивні варіанти соціальної поведінки, пов'язаної із виконанням особистістю певної, в тому числі й професійної, ролі, залежать від сформованих установок та відносин, які співвідносяться із правоохоронними функціями оперативно-службової діяльності. Рольові структури професійної діяльності мають конвенціональний характер і визначаються, згідно концепції Т.Шибутані, з одного боку особливостями особистості, а з іншого, - сформованими міжособистісними рольовими відносинами [11]. Міжособистісні рольові відносини, таким чином визначаються сукупними індивідуально-психологічними особливостями членів колективу, а з іншого, - функціональним змістом правоохоронної діяльності підрозділів ОВС. Відповідно до цього, соціально-психологічна адаптивність визначається рівнем адекватності уявлень працівника ОВС про власні права та обов'язки в системі мікросоціальних рольових очікувань.

Варто наголосити, що професійна адаптація працівника ОВС ґрунтується на провідних механізмах соціально-психологічної адаптації, яка, в свою чергу, зумовлена психологічною та психофізіологічною рівнями адаптації. При цьому соціономічний зміст професійної діяльності працівника ОВС визначає важливе місце саме ефективності адаптації адекватності мікросоціальної взаємодії у тому середовищі, в якому безпосередньо реалізується поведінка.

Висновки. Підводячи підсумок, можна дійти висновку, що інтенсивна професійна адаптація працівника ОВС тісно пов'язана з усіма рівнями адаптації, вимагаючи для своєї реалізації: збереження психічного гомеостазу та цілеспрямованої поведінки (психічний рівень адаптації); адекватної взаємодії з іншими учасниками діяльності (соціально-психологічний рівень адаптації); оптимального балансу між психічними і фізіологічними адаптаційними процесами (психофізіологічний рівень адаптації).

На підставі викладеного нами пропонується визначити професійну адаптацію працівника ОВС – як складну взаємодію аллопсихічних та інтрапсихічних реакцій в процесі професіогенезу, при достатній ефективності якого досягається психічний гомеостаз, що визначає здатність до ефективної інтеріоризації у правоохоронній діяльності, стійкість до деструктивних впливів та самоідентифікацію фахівця із професією.

Подальшими перспективами досліджень є аналіз структури адаптації правоохоронця на загальнопсихологічних засадах детермінізму у руслі особистісного підходу, з урахуванням специфіки правоохоронної діяльності. Адже сам процес адаптації здійснює безпосередній вплив на значущі якості працівника ОВС, сприяючи розвитку особистісних властивостей, завдяки чому він легше та швидше інтеріоризується у правоохоронну діяльність.

Список використаних джерел

1. Березин Ф.Б. Психологическая и психофизическая адаптация / Ф.Б.Березин – Л.: Наука, 1988 – 242 с.
2. Мирошников М.П. Одна из концепций психического стресса по данным зарубежных исследований. // Проблемы психологии спорта. М., 1971. Вып. 1. С. 137-165
3. Мясичев В.Н. Личность и неврозы / В.Н.Мясичев – Л.: Изд-во ЛГУ, 1960. – 420 с.
4. Налчаджян А.А. Социально-психологическая адаптация личности / А.А.Налчаджян — Ереван: Изд-во АН АрмССР, 1988. — 262 с.
5. Нуллер Ю.Л. Депрессия и деперсонализация / Ю.Л.Нуллер – Л.: Медицина, 1981. - 207 с.
6. Павлов И.П. Полное собрание починений / И.П.Павлов – М.-Л., 1951. Т.3, кн. 1.
7. Парсонс Т. О структуре социального действия Т.Парсонс — М.: Академический Проект, 2000. — 880 с.
8. Платонов К.К. Структура и развитие личности / К.К.Платонов. – М.: Наука, 1986.- 254 с.
9. Селье Г. Концепция стресса, как мы ее представляем в 1976 году // Новое о гормонах и механизмах их действия: (Пер. с англ.). – М.: Наука, 1977. С. 27-51.
10. Словник-довідник термінів з конфліктології / [За ред. проф. М.І. Пірен, проф. Г.В.Ложкіна]. – Чернівці-Київ: Чернів. держ. ун-т ім. Ю.Федьковича, 1995. – 318 с.
11. Шибутани Т. Социальная психология / Т.Шибутани (Пер. с англ. В.Б. Ольшанского). – Ростов-на-Дону: изд-во «Феникс», 1998. - 544 с.
12. Mace C.A. Homeostasis, needs and values // Brit. J. Psychol. 1953. Vol. 44. P. 200-210.

Отримано 01.11.2013 р.

УДК 159.923

Андросович К. А.°

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет психології, аспірант

УМОВИ ТА ФОРМИ ПРОЦЕСУ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ

У статті представлений теоретичний аналіз поняття адаптація в психології. Розглядаються деякі соціально-психологічні труднощі, що виникають у студентів перших курсів, а також перспективи їх рішення в процесі адаптації до нових умов навчання.

Ключові слова: студент, адаптація, процес, навчання

В статье представлен теоретический анализ понятия адаптация в психологии. Рассматриваются некоторые социально-психологические трудности, возникающие у студентов первых курсов, а также перспективы их решения в процессе адаптации к новым условиям обучения.

Ключевые слова: студент, адаптация, процесс, обучение